

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за липень 2021 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	8
1.1. Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт кримінального правопорушення)	8
1.1.1. Визнання особи неосудною чи обмежено осудною є правовим питанням, а тому прийняття відповідного рішення здійснюється виключно судом з урахуванням висновку судово-психіатричної експертизи. Нездатність особи за своїм психічним станом повною мірою усвідомлювати свої дії та керувати ними на момент вчинення злочину не є підставою для визнання такої особи неосудною, однак повинна враховуватися судами при призначенні покарання	8
1.2. Звільнення від кримінальної відповідальності	9
1.2.1. Невизнання підозрюваним, обвинуваченим вини у вчиненні кримінального правопорушення за наявності його згоди на звільнення від кримінальної відповідальності у передбачених законом випадках за умови роз'яснення йому судом суті підозри чи обвинувачення, підстав звільнення від кримінальної відповідальності та права заперечувати проти закриття кримінального провадження, не є правовою підставою для відмови в задоволенні клопотання сторони кримінального провадження про таке звільнення.	9
Заперечення потерпілого при прийнятті судом рішення про закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності з підстав закінчення строків давності (ст. 49 КК) не є визначальним	9
1.3. Звільнення від покарання та його відбування	11
1.3.1. Вказівки суду, який розглянув справу в касаційному порядку, є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції при новому розгляді кримінального провадження (ч. 2 ст. 439 КПК). Якщо апеляційний суд при новому розгляді повністю проігнорував висновки суду касаційної інстанції та залишив поза увагою вказівки, викладені у рішенні касаційного суду, то має місце порушення вимог кримінального процесуального закону, які перешкодили суду ухвалити законне і обґрунтоване судове рішення.	11
Посилання на рішення місцевого суду про звільнення особи від відбування покарання в порядку ст. 78 КК (звільнення від призначеного судом покарання у зв'язку із закінченням іспитового строку) в ухвалі апеляційного суду, який заново розглянув кримінальне провадження після скасування вироку цього суду касаційним судом, не є належним обґрунтуванням доцільності застосування до засудженої особи звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК)	11

1.4. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи	14
1.4.1. Умисне вбивство з хуліганських мотивів (п. 7 ч. 2 ст. 115 КК) має місце у випадку, коли позбавлення життя потерпілого було вчиненого на ґрунті явної неповаги до суспільства, нехтування загальнолюдськими правилами співжиття і нормами моралі, а так само без будь-якої причини чи з використанням малозначного приводу	14
Дії особи, яка за наявності хуліганського мотиву позбавила життя потерпілого, слід кваліфікувати лише за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК і додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 296 КК не потребує	14
1.5. Кримінальні правопорушення проти власності	16
1.5.1. Обман як спосіб шахрайства (ст. 190 КК) може бути вчинений як шляхом активної, так і шляхом пасивної поведінки обвинуваченого. Зокрема, обман у письмовій формі, що вчиняється шляхом активної поведінки, може полягати у повідомленні (зазначенні у заяві) завідомо неправдивих відомостей, що стали підставою для нарахування соціальної допомоги, а обман у письмовій формі, що вчиняється шляхом пасивної поведінки, – неповідомленні (незазначенні) обвинуваченим відомостей, що є підставою для фактичного припинення нарахувань та виплат призначеної соціальної допомоги	16
1.6. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки	18
1.6.1. Для кваліфікації дій особи за ст. 263 КК необхідно встановити, що поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами було вчинено без передбаченого законом дозволу. Якщо суд оцінює відповідні протиправні дії військовослужбовця, який проходив військову службу за призовом під час мобілізації в зоні АТО, йому необхідно дослідити: факт наявності у військовослужбовця передбаченого законом дозволу на придбання та носіння бойових припасів, вибухових речовин; нормативно-правові акти, які передбачають видачу такого дозволу; порядок, спосіб і форму його видачі; обсяг бойових припасів та вибухових речовин, на які видається зазначений дозвіл, а також чи поширювався б цей дозвіл на вилучені у військовослужбовця бойові припаси, вибухові речовини	18
1.7. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	20
1.7.1. Касовий звіт, у якому відображається інформація про виплату соціальної субсидії, є офіційним документом та може бути предметом складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК	20
Привласнення грошових коштів, призначених на виплату соціальної субсидії, начальником відділення поштового зв'язку, який одночасно	

виконував обов'язки листоноші, не виключає кваліфікації дій обвинуваченого як привласнення чужого майна шляхом зловживання своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК)	20
1.8. Кримінальні правопорушення проти правосуддя	21
1.8.1. Сільський голова підлягає кримінальній відповідальності за невиконання судового рішення про поновлення працівника на виборну посаду сільської ради (ст. 382 КК), оскільки відповідно до законодавства України про службу в органах місцевого самоврядування процедура поновлення такого працівника за рішенням суду, що здійснюється сільським головою одноособово, є відмінною від процедури призначення особи на виборну посаду сільської ради, що може мати місце виключно на підставі рішення цієї ради	21
РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	24
2.1. Засади кримінального провадження	24
2.1.1. Нецензурна лексика, образливі та лайливі слова чи символи, зокрема, для надання особистих характеристик учасникам справи, іншим учасникам судового процесу, їх представникам і суду (суддям) не можуть використовуватися ні в заявах по суті справи, заявах із процесуальних питань, інших процесуальних документах, ні у виступах учасників судового процесу та їх представників. Наявність вказаної лексики суперечить основним засадам і завданням судочинства, є зловживанням процесуальними правами. Скарга або заява, яка містить нецензурну лексику, що свідчить про зловживання процесуальними правами, є неприйнятною та підлягає поверненню заявнику	24
2.1.2. За відсутності заяв підозрюваного та його захисника про те, що процесуальні документи є незрозумілими підозрюваному у зв'язку з відсутністю їх перекладу його рідною мовою, немає підстав стверджувати про порушення його права на захист через неякісний переклад цих процесуальних документів, якщо усі слідчі і процесуальні дії у кримінальному провадженні з підозрюваним проводилися за участю перекладача	25
2.2. Досудове розслідування	27
2.2.1. Досудове розслідування вважається завершеним після повідомлення стороні захисту про його завершення та відкриття матеріалів. Саме звернення до суду з обвинувальним актом, а не лише його складання, затвердження чи вручення стороні захисту повинно бути вчинено у межах строку досудового розслідування. Якщо обвинувальний акт направлено до суду поза межами строків досудового розслідування,	

то суд наділений правом закрити кримінальне провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК у підготовчому судовому засіданні	27
2.3. Провадження в суді апеляційної інстанції	29
2.3.1. Вимоги в апеляційній скарзі повинні бути чіткими та узгоджуватися з положеннями ст. 407 КПК. Наявність в апеляційній скарзі кількох різних та взаємовиключних вимог позбавляють апеляційний суд можливості встановити позицію апелянта, що є підставою для повернення скарги	29
2.3.2. Ухвалу про повернення апеляційної скарги суд може постановити лише на стадії відкриття апеляційного провадження. Те, що апеляційний суд прийняв до провадження апеляційну скаргу особи, яка не має права її подавати, призначив апеляційне провадження до розгляду та закрив апеляційне провадження, є порушенням вимог КПК, однак воно не може вважатися істотним, оскільки апеляційна скарга не підлягає розгляду	30
2.3.3. Описки, допущені в судовому рішенні, можуть бути виправлені, якщо це не стосується зміни суті судових рішень. Виправлення описки апеляційним судом шляхом внесення зміни в резолютивну частину ухвали цього ж суду та фактичне погіршення становища засуджених є істотним порушенням вимог КПК	32
Розгляд питання про виправлення описки без учасників судового провадження за відсутності в матеріалах справи даних про вручення прокурору, захисникам, потерпілому повідомлення про дату, час і місце судового засідання є порушенням ч. 2 ст. 379 та ч. 2 ст. 412 КПК	32
2.3.4. У резолютивній частині вироку апеляційного суду, яким скасовано вирок місцевого суду у зв'язку з відсутністю підстав для застосування до засудженого звільнення від покарання з випробуванням, якщо при цьому вид та розмір покарання, призначеного особі, залишився незмінним, допускається використовувати формулювання «вважати особу засудженою до покарання»	34
2.3.5. Ухвала слідчого судді, якою відмовлено в обранні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та застосовано запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання, підлягає апеляційному оскарженню в частині відмови в застосуванні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою	36
2.4. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами	37
2.4.1. Участь засудженого в судовому засіданні в режимі відеоконференції є його фактичною участю у ньому. Якщо засуджений подав клопотання про безпосередню участь у судовому засіданні, однак його етапування зі слідчого ізолятора до ізолятора тимчасового тримання виявилось неможливим у зв'язку з тим, що в ізоляторі тимчасового тримання відсутні умови для утримування осіб, засуджених до довічного позбавлення волі,	

то проведення судового засідання за участю засудженого в режимі відеоконференції зі слідчого ізолятора за ухвалою суду не є порушенням його права на участь у судовому засіданні	37
2.5. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення	38
2.5.1. Відмова потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення є безумовною підставою для його закриття (п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК). Закриття кримінального провадження через відсутність події кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК) у такому випадку не допускається	38
РОЗДІЛ 3. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ	40
3.1. З метою формування єдиної правозастосовчої практики та у зв'язку з необхідністю відступити від висновку щодо застосування норми права в подібних правовідносинах стосовно допустимості зібраних під час досудового розслідування доказів у випадку відсутності в матеріалах досудового розслідування постанови про призначення/визначення уповноважених осіб, які здійснюватимуть повноваження слідчих у конкретному кримінальному провадженні, за умови ознайомлення учасників кримінального провадження з такою постановою під час досудового розслідування кримінальне провадження передано на розгляд ОП	40

Перелік скорочень

АТ	акціонерне товариство
АТО	антитерористична операція
ВС	Верховний Суд
ВСУ	Верховний Суд України
ЄДРСР	Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
Закон	Закон України
ІТТ	ізолятор тимчасового тримання
Конвенція	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
НМДГ	неоподатковуваний мінімум доходів громадян
ОП	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
ПМ	прожитковий мінімум
СІЗО	слідчий ізолятор

РОЗДІЛ 1. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1.1. Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт кримінального правопорушення)

1.1.1. Визнання особи неосудною чи обмежено осудною є правовим питанням, а тому прийняття відповідного рішення здійснюється виключно судом з урахуванням висновку судово-психіатричної експертизи. Нездатність особи за своїм психічним станом повною мірою усвідомлювати свої дії та керувати ними на момент вчинення злочину не є підставою для визнання такої особи неосудною, однак повинна враховуватися судами при призначенні покарання

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 3 ст. 15, ч. 3 ст. 185 КК.

За ухвалою апеляційного суду залишено без зміни вирок місцевого суду.

У касаційній скарзі засуджений ОСОБА_1 стверджує, що місцевий та апеляційний суди не взяли до уваги висновки судово-психіатричної експертизи, згідно з яким на момент вчинення інкримінованого злочину він не міг повною мірою усвідомлювати свої дії та керувати ними. При цьому засуджений також вказує на те, що місцевий суд не розглянув питання щодо його осудності або обмеженої осудності та безпідставно не застосував до нього положення статей 19, 20 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: виходячи з результатів системного тлумачення статей 19 та 20 КК, законодавець розрізняє неосудність і обмежену осудність, а встановлення тієї чи іншої обставини тягне за собою різні правові наслідки. При цьому неосудність та обмежена осудність є юридичними поняттями, а тому висновок про можливість застосування до особи положень ст. 19 або ст. 20 КК у конкретному провадженні робить суд, спираючись на результати судово-психіатричної експертизи.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, місцевим судом у ході дослідження висновку судово-психіатричної експертизи було встановлено, що ОСОБА_1 на момент вчинення інкримінованого йому злочину за своїм психічним станом не був здатний повною мірою усвідомлювати свої дії та керувати ними. За таких обставин Суд вважає, що підстав для застосування до ОСОБА_1 положень ст. 19 КК, тобто визнання його неосудною особою, у місцевого суду не було, а тому доводи касаційної скарги засудженого в цій частині задоволенню не підлягають.

Разом з тим у ході касаційного розгляду встановлено, що питання визнання засудженого обмежено осудною особою було предметом перевірки суду першої інстанції. При цьому відповідно до матеріалів кримінального провадження місцевий суд, призначаючи ОСОБА_1 покарання, врахував дані про особу обвинуваченого, зокрема наявність у нього психічної хвороби, за наслідком якої останній на момент вчинення інкримінованого йому злочину не був здатний повною мірою усвідомлювати свої дії та керувати ними. Ураховуючи вказане вище, колегія суддів вважає, що доводи касаційної скарги засудженого про те, що місцевий суд

не розглянув питання щодо його осудності або обмеженої осудності та безпідставно не застосував до нього положення статей 19, 20 КК, є необґрунтованими та задоволенню не підлягають.

Детальніше з текстом постанови ВС від 29.07.2021 у справі № 755/5059/19 (провадження № 51-558км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728750>

1.2. Звільнення від кримінальної відповідальності

1.2.1. Невизнання підозрюваним, обвинуваченим вини у вчиненні кримінального правопорушення за наявності його згоди на звільнення від кримінальної відповідальності у передбачених законом випадках за умови роз'яснення йому судом суті підозри чи обвинувачення, підстав звільнення від кримінальної відповідальності та права заперечувати проти закриття кримінального провадження, не є правовою підставою для відмови в задоволенні клопотання сторони кримінального провадження про таке звільнення.

Заперечення потерпілого при прийнятті судом рішення про закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності з підстав закінчення строків давності (ст. 49 КК) не є визначальним

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за ухвалою місцевого суду відмовлено у задоволенні клопотання прокурора про звільнення ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності та закриття кримінального провадження щодо нього у зв'язку із закінченням строків давності.

За ухвалою апеляційного суду скасовано ухвалу суду першої інстанції та звільнено ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 162, ч. 1 ст. 122 КК, на підставі ст. 49 КК, а кримінальне провадження закрито на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ВС визнала безпідставними доводи у касаційній скарзі про те, що звільнення від кримінальної відповідальності не належить до повноважень суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Як убачається з матеріалів провадження, прокурор звернувся до місцевого суду з клопотанням про звільнення ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності та закриттям кримінального провадження за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 162, ч. 1 ст. 122 КК. У клопотанні прокурор зазначав, що ОСОБА_1 раніше не судимий, вчинив злочини невеликої та середньої тяжкості, за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 3-х років, та з моменту їх вчинення минули встановлені законом строки, і просив звільнити ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності відповідно до положень ст. 49 КК.

Разом із цим за встановлених обставин щодо необхідності закриття провадження суд першої інстанції не надав належної оцінки наявним у провадженні та наданим прокурором доказам і у задоволенні клопотання відмовив.

Суд апеляційної інстанції, розглядаючи в судовому засіданні апеляційну скаргу прокурора на рішення суду першої інстанції про відмову в задоволенні клопотання прокурора про закриття кримінального провадження щодо ОСОБА_1, встановив, що з моменту вчинення 14.07.2003 інкримінованих останньому злочинів невеликої та середньої тяжкості до моменту розгляду місцевим судом кримінального провадження закінчився передбачений законом п'ятирічний строк давності притягнення підозрюваного до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 122 КК, тобто за злочин, який є більш тяжким, перебіг строків давності притягнення до кримінальної відповідальності не переривався до 2015 р. Тому апеляційний суд дійшов висновку, що кримінальне провадження щодо ОСОБА_1 підлягає закриттю на підставах, передбачених п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК.

Доводи в касаційній скарзі про те, що невизнання ОСОБА_1 своєї вини та заперечення факту вчинення злочинів, передбачених ч. 1 ст. 162, ч. 1 ст. 122 КК, позбавляло суд апеляційної інстанції можливості звільнити його від кримінальної відповідальності на підставах, визначених п. 3 ч. 1 ст. 49 КК, та закрити кримінальне провадження відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК, є необґрунтованими.

Відповідно до статей 284 – 288 КПК підставами для звільнення особи від кримінальної відповідальності при розгляді справи в суді є наявність відповідної норми кримінального закону, яка передбачає таке звільнення, клопотання сторони кримінального провадження про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності та згода обвинуваченого на закриття кримінального провадження на цих підставах.

Отже, наявність таких умов є правовою підставою для прийняття судом рішення про звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення як обов'язкової умови такого звільнення кримінальним процесуальним законом не передбачено. Визнання винуватості є правом, а не обов'язком підозрюваного, обвинуваченого, а отже невизнання вказаними особами своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення за наявності їхньої згоди на звільнення від кримінальної відповідальності не може бути перешкодою в реалізації ними свого права на таке звільнення та правовою підставою для відмови судом у задоволенні заявленого клопотання. Передбачений законом інститут звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності не пов'язує такого звільнення з визнанням ними своєї вини у вчиненні злочину.

Таким чином, невизнання підозрюваним, обвинуваченим вини у вчиненні кримінального правопорушення за наявності їхньої згоди на звільнення від кримінальної відповідальності у передбачених законом випадках, за умови роз'яснення їм судом суті підозри чи обвинувачення, підстав звільнення від кримінальної відповідальності та права заперечувати проти закриття кримінального провадження, не є правовою підставою для відмови в задоволенні клопотання сторони кримінального провадження про таке звільнення.

Суд апеляційної інстанції, установивши, що підозрюваний ОСОБА_1 підтримував у суді першої інстанції клопотання прокурора та просив звільнити його від кримінальної відповідальності, обґрунтовано зазначив, що невизнання вини ОСОБА_1 у вчиненні інкримінованих кримінальних правопорушень за наявності його згоди на звільнення від кримінальної відповідальності не є правовою підставою для відмови в задоволенні клопотання про таке звільнення.

З рішення апеляційного суду вбачається, що кримінальне провадження щодо ОСОБА_1 було закрито на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК у зв'язку зі звільненням його від кримінальної відповідальності, а не на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, який передбачає закриття кримінального провадження у разі коли потерпілий, а у випадках, визначених цим Кодексом, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. У цьому разі думка потерпілих з'ясовується, однак для закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності відмова потерпілих від обвинувачення не є визначальною.

Таким чином, з ухвали вбачається, що суд апеляційної інстанції належним чином мотивував своє рішення, навівши відповідні доводи на його підтвердження. Ухвала суду апеляційної інстанції узгоджується з вимогами ст. 419 КПК.

Детальніше з текстом постанови ВС від 29.07.2021 у справі № 552/5595/18 (провадження № 51-5289км19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728753>

1.3. Звільнення від покарання та його відбування

1.3.1. Вказівки суду, який розглянув справу в касаційному порядку, є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції при новому розгляді кримінального провадження (ч. 2 ст. 439 КПК). Якщо апеляційний суд при новому розгляді повністю проігнорував висновки суду касаційної інстанції та залишив поза увагою вказівки, викладені у рішенні касаційного суду, то має місце порушення вимог кримінального процесуального закону, які перешкодили суду ухвалити законне і обґрунтоване судові рішення.

Посилання на рішення місцевого суду про звільнення особи від відбування покарання в порядку ст. 78 КК (звільнення від призначеного судом покарання у зв'язку із закінченням іспитового строку) в ухвалі апеляційного суду, який заново розглянув кримінальне провадження після скасування вироку цього суду касаційним судом, не є належним обґрунтуванням доцільності застосування до засудженої особи звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду від 09.08.2016 ОСОБА_1 засуджено: за ч. 1 ст. 307 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки; за ч. 2 ст. 311 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки; за ч. 3 ст. 311 КК із застосуванням ст. 69 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки 6 місяців без конфіскації майна; за ч. 3 ст. 321 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки; за ч. 4 ст. 321 КК

до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років. На підставі ст. 70 КК за сукупністю злочинів, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, остаточно ОСОБА_1 визначено покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років без конфіскації майна. На підставі ст. 75 КК звільнено ОСОБА_1 від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком 1 рік 6 місяців з покладенням обов'язків, передбачених пунктами 2, 3, 4 ч. 1 ст. 76 КК.

За ухвалою апеляційного суду від 29.12.2020 вказаний вирок залишено без зміни.

У касаційній скарзі прокурор просить скасувати ухвалу апеляційного суду і призначити новий розгляд у вказаному суді у зв'язку з неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність та істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону. Зокрема, у скарзі вказано на те, що апеляційним судом, всупереч вимогам ст. 419 КПК, не надано належних відповідей на доводи апеляційної скарги прокурора, а також всупереч вимогам ст. 439 КПК не виконано вказівок суду касаційної інстанції, викладених у постанові ВС від 24.05.2018. Крім того, вважає безпідставним посилання в ухвалі апеляційного суду, як на підставу для залишення вироку суду першої інстанції в частині застосування положень ст. 75 КК без зміни, на ухвалу місцевого суду від 25.03.2020, якою ОСОБА_1 звільнено від відбування покарання, призначеного вироком апеляційного суду від 14.02.2017, оскільки цей вирок було скасовано.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: у силу приписів ч. 2 ст. 439 КПК вказівки суду, який розглянув справу в касаційному порядку, є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції при новому розгляді. У цьому кримінальному провадженні апеляційний суд не дотримався наведених вимог закону, про що обґрунтовано стверджує в своїй касаційній скарзі прокурор.

Не погодившись з призначенням ОСОБА_1 покаранням, у зв'язку з його невідповідністю тяжкості вчинених кримінальних правопорушень і особі засудженої внаслідок м'якості, прокурор подав апеляційну скаргу, в якій просив скасувати вирок суду першої інстанції в цій частині і постановити новий вирок. Апеляційний суд визнав частково обґрунтованими такі доводи апеляційної скарги та погодився з твердженням прокурора про необхідність призначення засудженій більш суворого покарання, ухваливши свій вирок, яким прийняв рішення про призначення ОСОБА_1 покарання із застосуванням положень статей 69, 75 КК, лише збільшивши термін іспитового строку з 1 року 6 місяців до 3 років.

Постановою ВС від 24.05.2018 зазначений вирок апеляційного суду від 14.02.2017 щодо ОСОБА_1 було скасовано та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції. Суд касаційної інстанції не погодився з призначенням ОСОБА_1 покаранням із застосуванням положень статей 69, 75 КК, посилаючись на те, що таке рішення апеляційним судом було прийнято без урахування належним чином усіх даних про особу засудженої і тяжкості вчинених нею кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів

або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення, з огляду на кількість епізодів злочинної діяльності, а також розміри наркотичного засобу, сильнодіючих лікарських засобів та прекурсорів.

При цьому касаційний суд у своїй постанові дав вказівку на те, що при новому розгляді суду апеляційної інстанції необхідно врахувати все зазначене в постанові, належно оцінити відомості про особу винуватої, обставини, які впливають на призначення покарання та застосування положень статей 69, 75 КК, і прийняти законне, обґрунтоване й умотивоване рішення, маючи на увазі, що за тих самих даних про особу засудженої та обставин, які пом'якшують покарання, призначення покарання із застосуванням ст. 75 КК є неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність.

Однак при новому розгляді провадження, суд апеляційної інстанції без наведення ґрунтовних мотивів на спростування доводів сторони обвинувачення й ретельної перевірки обставин, які мають правове значення при виборі покарання та порядку його відбування, погодився з рішенням місцевого суду про застосування положень статей 69, 75 КК щодо ОСОБА_1. При цьому апеляційний суд не виконав вказівок суду касаційної інстанції, що містяться в постанові від 24.05.2018.

Суд апеляційної інстанції, повторно розглянувши кримінальне провадження та залишивши вирок місцевого суду без зміни, знову послався на ті ж самі обставини. Приймаючи рішення про призначення ОСОБА_1 більш м'якого виду покарання, ніж того, що передбачене санкцією ч. 3 ст. 311 КК, апеляційний суд взагалі його не обґрунтував, обмежившись перерахуванням обставин уже врахованих судом першої інстанції при призначенні засудженій покарання в межах санкції закону про кримінальну відповідальність, за яким її засуджено та прийнято рішення про застосування положень статей 69, 75 КК. В ухвалі апеляційного суду не мотивовано, яким чином перераховані дані про особу засудженої істотно знижують ступінь тяжкості вчинених ОСОБА_1 злочинів і дають підстави для призначення покарання із застосуванням статей 69, 75 КК. Зміст ухвали апеляційного суду свідчить про те, що при новому розгляді апеляційний суд повністю проігнорував висновки суду касаційної інстанції та залишив поза увагою викладені в постанові від 24.05.2018 вказівки, таким чином порушивши вимоги кримінального процесуального закону, які перешкодили суду ухвалити законне і обґрунтоване судове рішення, а також неправильно застосувавши закон України про кримінальну відповідальність, про що слушно зазначив у касаційній скарзі прокурор.

При цьому, визнаючи необґрунтованими доводи апеляційної скарги прокурора, суд безпідставно зазначив, що з огляду на ухвалу місцевого суду від 25.03.2020, якою ОСОБА_1 звільнено від відбування покарання, призначеного вироком апеляційного суду від 14.02.2017, на час апеляційного розгляду встановлено нові обставини, які свідчать про виправлення засудженої, у зв'язку з чим скасування вироку щодо ОСОБА_1 в частині застосування вимог ст. 75 КК є недоречним.

Однак, на час прийняття зазначеного рішення про звільнення від відбування покарання – 25.03.2020, вирок апеляційного суду від 14.02.2017 був скасований і кримінальне провадження щодо ОСОБА_1 перебувало на стадії апеляційного розгляду.

Крім того, саме посилання на рішення про звільнення особи від відбування покарання в порядку ст. 78 КК за наявності спору щодо правильного чи неправильного застосування закону України про кримінальну відповідальність при звільненні особи від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК не є належним обґрунтуванням наявності підстав для застосування зазначеного інституту звільнення особи від покарання та його відбування.

Враховуючи зазначене, колегія суддів дійшла висновку про те, що оскаржувана ухвала апеляційного суду не відповідає вимогам законності, обґрунтованості та вмотивованості, а тому підлягає скасуванню на підставах, передбачених пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 438 КПК, а кримінальне провадження – призначенню на новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

У ході нового апеляційного розгляду суду необхідно врахувати наведене, ретельно перевірити доводи, зазначені в апеляційній скарзі прокурора, й ухвалити справедливе рішення, яке відповідатиме ст. 370 КПК, маючи на увазі, що за тих самих фактичних обставин справи, даних про особу засудженої та пом'якшуючих покарання обставин, призначене ОСОБА_1 покарання із застосуванням ст. 75 КК є неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність та суперечить вимогам ст. 50 КК. Крім того, при новому розгляді кримінального провадження, апеляційному суду слід звернути увагу на положення ст. 49 КК.

Детальніше з текстом постанови ВС від 13.07.2021 у справі № 755/6436/15-к (провадження № 51-1530км18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98368410>

1.4. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

1.4.1. Умисне вбивство з хуліганських мотивів (п. 7 ч. 2 ст. 115 КК) має місце у випадку, коли позбавлення життя потерпілого було вчиненого на ґрунті явної неповаги до суспільства, нехтування загальнолюдськими правилами співжиття і нормами моралі, а так само без будь-якої причини чи з використанням малозначного приводу.

Дії особи, яка за наявності хуліганського мотиву позбавила життя потерпілого, слід кваліфікувати лише за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК і додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 296 КК не потребує

Обставини справи: ОСОБА_3 з хуліганських мотивів умисно наніс ОСОБА_6 один удар ножом у задню ділянку грудної клітки, спричинивши тяжкі тілесні ушкодження, небезпечні для життя в момент заподіяння і спричинили смерть потерпілого.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вирокком місцевого суду ОСОБА_3 визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого п. 7 ч. 2 ст. 115 КК.

Провадження у справі щодо ОСОБА_3 у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 296 КК, закрито як таке, що було зайво інкриміноване обвинуваченому.

За ухвалою апеляційного суду залишено без зміни вирок місцевого суду.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду в частині призначеного покарання.

Обґрунтування позиції ККС: у касаційній скарзі прокурор фактично стверджує про наявність у діях засудженого ОСОБА_3 складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 296 КК, оскільки, на його думку, він декілька разів наносив удари потерпілому ОСОБА_6 руками, а потім ножем завдав удару, від якого настала смерть останнього.

Суд першої інстанції встановив, що ОСОБА_3, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, умисно, з метою вчинення хуліганських дій, на зауваження потерпілого ОСОБА_6 щодо поведінки в якості малозначного та нікчемного приводу, з мотивів явної неповаги до суспільства, що виразилося у зневажливому ставленні до громадського порядку та існуючих у суспільстві загальноприйнятих норм поведінки і моральності, разом із ОСОБА_1 та ОСОБА_4 грубо порушуючи громадський порядок, виявляючи особливу зухвалість, відносно потерпілого ОСОБА_6, керуючись метою заподіяти смерть потерпілому, із хуліганських мотивів умисно наніс ОСОБА_6 один удар ножем у задню ділянку грудної клітки, спричинивши тяжкі тілесні ушкодження, небезпечні для життя у момент заподіяння та спричинили смерть потерпілого.

Отже, наявність у діях ОСОБА_3 хуліганського мотиву було встановлено судом першої інстанції і під сумнів колегією суддів ВС не ставиться з огляду на межі касаційного розгляду та повноваження ВС.

Згідно з усталеною судовою практикою як умисне вбивство з хуліганських мотивів за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК дії винуватого кваліфікуються у разі, коли він позбавляє іншу особу життя внаслідок явної неповаги до суспільства, нехтування загальнолюдськими правилами співжиття і нормами моралі, а так само без будь-якої причини чи з використанням малозначного приводу, що й було встановлено у даному кримінальному провадженні. Тому колегія суддів ВС погоджується з висновками суду апеляційної інстанції, що хуліганський мотив у діях ОСОБА_3, які призвели до вбивства потерпілого ОСОБА_6, становить кваліфікуючу ознаку та охоплюється складом злочину, передбаченого п. 7 ч. 2 ст. 115 КК, і додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 296 КК не потребує.

Апеляційний суд, переглянувши кримінальне провадження, встановив ці ж самі обставини та погодився з висновками суду першої інстанції про виключення як зайво інкримінованого обвинувачення ОСОБА_7 за ч. 2 ст. 296 КК.

У даному кримінальному провадженні вчинення незаконних дій ОСОБА_3, під малозначним приводом призвели до непоправних наслідків у вигляді позбавлення життя потерпілого, чим спричинено шкоду також відносинам, якими забезпечується охорона здоров'я та особистої недоторканості особи. Врахування таких наслідків необхідне при вирішенні питань щодо кваліфікації вчиненого хуліганства за сукупністю з іншими злочинами, а також при наданні кримінально-правової

характеристики, тобто, коли у зв'язку з учиненням хуліганства виникають питання комплексної оцінки ступеня тяжкості вчиненого.

Тому суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про необхідність кваліфікації дій засудженого ОСОБА_3 лише за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК, виходячи саме з того, що засуджений мав хуліганський мотив під час вбивства потерпілого, що охоплюється складом злочину, передбаченого п. 7 ч. 2 ст. 115 КК, тобто вбивства, вчиненого на ґрунті явної неповаги до суспільства, нехтування загальнолюдськими правилами співжиття і нормами моралі, а так само без будь-якої причини чи з використанням малозначного приводу, та додаткової кваліфікації за іншими статтями КК не потребує.

Перевіривши докази та правильність кваліфікації дій засудженого ОСОБА_3, суд апеляційної інстанції обґрунтовано погодився з висновками суду першої інстанції про виключення з обсягу обвинувачення ОСОБА_3 за ч. 2 ст. 296 КК, з чим погоджується і колегія суддів ВС.

Детальніше з текстом постанови ВС від .07.07.2021 у справі № 161/17022/17 (провадження № 51-549км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98235771>

1.5. Кримінальні правопорушення проти власності

1.5.1. Обман як спосіб шахрайства (ст. 190 КК) може бути вчинений як шляхом активної, так і шляхом пасивної поведінки обвинуваченого. Зокрема, обман у письмовій формі, що вчиняється шляхом активної поведінки, може полягати у повідомленні (зазначенні у заяві) завідомо неправдивих відомостей, що стали підставою для нарахування соціальної допомоги, а обман у письмовій формі, що вчиняється шляхом пасивної поведінки, – у неповідомленні (незазначенні) обвинуваченим відомостей, що є підставою для фактичного припинення нарахувань та виплат призначеної соціальної допомоги

Обставини справи: органом досудового розслідування ОСОБА_1 обвинувачувалась у тому, що у період часу з 10.02.2017 до червня 2019 р. включно, не повідомивши органи, які здійснювали нарахування та виплату ОСОБА_2 щомісячних страхових виплат у зв'язку із стійкою втратою професійної працездатності, про те, що останній помер, продовжила отримувати вказані страхові виплати за останнього. Внаслідок вищезазначених дій, ОСОБА_1 заволділа шляхом обману бюджетними грошовими коштами у вигляді соціальної допомоги ОСОБА_2, на загальну суму 50388,61 грн, заподіявши матеріальної шкоди державному бюджету України в особі відділення управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано невинуватою у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК.

За ухвалою апеляційного суду залишено без зміни вирок місцевого суду.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: як убачається з матеріалів кримінального провадження, суд першої інстанції визнав ОСОБА_1 невинуватою у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК, та виправдав. Прокурор, не погоджуючись із висновком суду першої інстанції щодо недоведеності в діях ОСОБА_1 злочину, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК, звернувся до апеляційного суду з апеляційною скаргою.

На обґрунтування своїх вимог прокурор вказував на неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність та на те, що висновки суду першої інстанції щодо виправдування ОСОБА_1 не відповідають фактичним обставинам кримінального провадження та зроблені внаслідок неповного, одностороннього дослідження доказів, наявних в матеріалах кримінального провадження, і без належного з'ясування дійсних обставин події.

Стверджував, що викладені у вирок докази на підтвердження встановлених обставин, є вибірковими, а їх оцінка надавалася судом через призму показань ОСОБА_1 без аналізу привласнення останньою грошових коштів, які належали її померлому батьку та які ОСОБА_1 перераховувала на власний рахунок.

Переглядаючи вирок місцевого суду в апеляційному порядку, суд апеляційної інстанції залишив апеляційну скаргу прокурора без задоволення, зазначивши формально про обґрунтованість висновків суду в частині відсутності в діях ОСОБА_1 ознаки обману, пославшись на відсутність зобов'язання останньої повідомляти органи державної влади про смерть батька. Однак такий висновок апеляційного суду, на думку колеґії ВС, є необґрунтованим, а висновок про відповідність висновку місцевого суду про недоведеність вини ОСОБА_1 фактичним обставинам кримінального провадження не підтверджується наданими стороною обвинувачення доказами.

Органом досудового розслідування ОСОБА_1 обвинувачується в тому, що, реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на заволодіння державними коштами, діючи умисно з корисних спонукань, шляхом обману, не повідомивши органи, які здійснювали нарахування та виплату ОСОБА_2 щомісячні страхові виплати у зв'язку із стійкою втратою професійної працездатності, про те, що останній помер, достовірно знаючи про такі нарахування, які здійснювались з 10.02.2017 до червня 2019 р. включно, продовжила отримувати вказані страхові виплати за останнього.

Правильність правової оцінки поведінки особи, котра отримує матеріальну допомогу, не маючи за законом на це права, безпосередньо залежить від належного з'ясування наявності елементів складу злочину шахрайства.

Для закінченого складу злочину, передбаченого ст.190 КК, потрібне заволодіння майном, що також мало місце у цьому кримінальному провадженні.

Згідно з п. 1.11 Порядку призначення, перерахування та проведення страхових виплат, затвердженого постановою правління Фонду соціального страхування України від 19.07.2018 № 11, страхова виплата припиняється у випадках, передбачених ст. 46 Закону, у разі смерті отримувача страхових виплат та у випадку неподання потерпілим Фонду щороку в грудні свідоцтва, яким засвідчується факт

перебування його в живих, відповідно до Порядку здійснення страхових виплат, призначених у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, які спричинили втрату працездатності, особам, що виїхали за межі України, затвердженого постановою КМУ від 09.08.2001 № 998.

Таким чином, висновки судів попередніх інстанцій про те, що в діях виправданої, яка фактично визнала, що картку отримала від брата, який дозволив їй користуватися цією карткою після смерті батька, та їй було відомо про те, що батько отримував соціальні виплати, з березня 2018 р. вона знімала кошти із зазначеної картки для себе, бо в неї не було обов'язку повідомляти державні органи, які здійснювали нарахування та виплату ОСОБА_2 щомісячних страхових виплат, про смерть останнього, не доведено інкримінованого злочину, є передчасними.

Висновки судів про те, що зняття готівкових коштів з картки ОСОБА_2 в банкоматах, здійснення безготівкової оплати за продукти харчування та переказ коштів з картки ОСОБА_2 на картку обвинуваченої ОСОБА_1 після смерті ОСОБА_2 – не доводить об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення у вигляді заволодіння ОСОБА_1 державними коштами шляхом обману, що передбачено ч. 1 ст. 190 КК, не ґрунтуються на вимогах закону. А факт користування коштами ОСОБА_1, який не спростовується, свідчить про її умисні дії направлені на обман для заволодіння цими коштами у потерпілої сторони.

У результаті перевірки матеріалів кримінального провадження було встановлено, що суд апеляційної інстанції при розгляді апеляційної скарги прокурора не навів в ухвалі суті всіх зазначених апелянтом доводів, ретельно їх не перевіряв, не надав на них вичерпних відповідей і не мотивував належним чином свого рішення про залишення апеляційної скарги без задоволення.

Разом із тим, наведену позицію апеляційного суду не можна вважати обґрунтованою ще й з огляду на те, що в ході здійснення апеляційного розгляду кримінального провадження не було перевірено правильність з'ясування судом першої інстанції всіх обставин, які в силу ст. 91 КПК належать до предмета доказування і впливають на кваліфікацію діяння.

Детальніше з текстом постанови ВС від 14.07.2021 у справі № 176/952/20 (провадження № 51-2219км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98368416>

Аналогічна правова позиція:

– постанова ВС від 05.07.2021 у справі № 639/6950/17 (провадження № 51-1259ск21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98170664>

1.6. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

1.6.1. Для кваліфікації дій особи за ст. 263 КК необхідно встановити, що поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами було вчинено без передбаченого законом дозволу. Якщо суд оцінює відповідні протиправні дії військовослужбовця, який проходив військову службу за призовом під час мобілізації в зоні АТО, йому необхідно дослідити: факт наявності у військовослужбовця передбаченого законом дозволу на придбання та носіння

бойових припасів, вибухових речовин; нормативно-правові акти, які передбачають видачу такого дозволу; порядок, спосіб і форму його видачі; обсяг бойових припасів та вибухових речовин, на які видається зазначений дозвіл, а також чи поширювався б цей дозвіл на вилучені у військовослужбовця бойові припаси, вибухові речовини

Обставини справи: ОСОБА_1, маючи досвід поводження зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами, при проходженні військової служби придбав і носив бойові припаси та вибухові речовини без передбаченого законом дозволу.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК.

За ухвалою апеляційного суду вирок місцевого суду щодо ОСОБА_1 залишено без зміни.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: не погоджуючись із вироком місцевого суду щодо ОСОБА_1, його захисник подав апеляційну скаргу, в якій сторона захисту вказував, зокрема, на неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність, відсутність в діях ОСОБА_1 складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК, та відсутність самої події кримінального правопорушення.

На обґрунтування своїх вимог захисник, зокрема, стверджував, що в обвинувальному акті при викладенні обвинувачення, висунутого ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 263 КК, неправильно було зазначено, що останній не мав дозволу на поводження з боєприпасами та вибуховими речовинами. Суд апеляційної інстанції, порушуючи статті 370, 419 КПК, не мотивувавши належним чином своєї ухвали, залишив вирок суду щодо ОСОБА_1 без зміни, зокрема не перевіряв указаних вище доводів апеляційної скарги захисника.

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, судом першої інстанції не було перевірено версії сторони захисту про наявність у ОСОБА_1 дозволу на придбання та носіння бойових припасів, вибухових речовин як у військовослужбовця, що проходив військову службу по мобілізації в зоні АТО. Оскільки вказані обставини мають вирішальне значення для встановлення судом наявності у діях особи складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК, суд першої інстанції мав дослідити, якими нормативно-правовими актами передбачено видачу таким військовослужбовцям дозволу на придбання та носіння бойових припасів, вибухових речовин; порядок, спосіб і форму видачі такого дозволу; обсяг бойових припасів та вибухових речовин, на які видається зазначений дозвіл (у разі його наявності), а також чи поширювався такий дозвіл (у разі його наявності) на вилучені у ОСОБА_1 бойові припаси, вибухові речовини.

Лише після з'ясування всіх указаних вище обставин кримінального провадження суд першої інстанції міг дійти висновку про наявність чи відсутність

передбаченого законом дозволу на придбання, носіння ОСОБА_1 бойових припасів, вибухових речовин та відповідно про наявність чи відсутність у його діях складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК.

Детальніше з текстом постанови ВС від 13.07.2021 у справі № 220/1985/19 (провадження № 51-1248км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98368400>

1.7. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

1.7.1. Касовий звіт, у якому відображається інформація про виплату соціальної субсидії, є офіційним документом та може бути предметом складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК.

Привласнення грошових коштів, призначених на виплату соціальної субсидії, начальником відділення поштового зв'язку, який одночасно виконував обов'язки листоноші, не виключає кваліфікації дій обвинуваченого як привласнення чужого майна шляхом зловживання своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК)

Обставини справи: ОСОБА_1, начальник відділення поштового зв'язку АТ «Укрпошта», шляхом складання завідомо неправдивого касового звіту привласнила грошові кошти у розмірі 7478,69 грн, призначені на виплату соціальної субсидії трьом особам, та надала його до дирекції АТ «Укрпошта».

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано винуватою у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 366 та ч. 2 ст. 191 КК.

За ухвалою апеляційного суду змінено вирок місцевого суду в частині призначеного покарання, в решті вирок місцевого суду залишено без зміни.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: щодо доводів касаційної скарги захисника ОСОБА_1 з приводу того, що підроблений касовий звіт не є офіційним документом у розумінні ст. 366 КК, а є бухгалтерським документом, який стосується порядку ведення бухгалтерського обліку, колегія суддів ВС зазначила наступне.

Ураховуючи дефініцію поняття «офіційний документ» у примітці ст. 358 КК, касовий документ відповідає ознакам офіційного документа, виходячи з наступного.

Наказом міністерства інфраструктури України затверджено статут АТ «Укрпошта». Відповідно до п. 12.8 статуту генеральний директор видає накази та розпорядження з питань діяльності товариства. Наказом в.о. генерального директора ПАТ «Укрпошта» від 11.06.2018 № 720 затверджено Інструкцію про здійснення касових операцій у ПАТ «Укрпошта» (далі – Інструкція), додатком до якої є касовий звіт (форма № 130), де визначено форму та реквізити такого звіту. Відповідно до п. 4.8 Інструкції усі касові операції, що проводяться працівниками відділу поштового зв'язку протягом робочого дня (зміни), відображаються у касовій довідці та у касовому звіті.

З матеріалів кримінального провадження вбачається, що складений ОСОБА_1 касовий звіт за формою відповідає додатку до Інструкції і містить всі визначені реквізити.

Також не є обґрунтованими доводи скарги про те, що касовий звіт з наявною недостовірною інформацією не був виданий, оскільки не виходив за межі установи «Укрпошта». Як указав суд апеляційної інстанції, чого не заперечувала і сама засуджена, ОСОБА_1 передала касовий звіт іншій особі, дирекції АТ «Укрпошта», таким чином видавши завідомо неправдивий документ. Із цим висновком апеляційного суду погоджується і колегія суддів ВС.

ККС убачає необґрунтованими твердження сторони захисту в касаційній скарзі про те, що ОСОБА_1 заволоділа коштами, виконуючи лише обов'язки листоноші, і не використовувала своїх повноважень начальника відділення поштового зв'язку для заволодіння коштами. Зазначені доводи також були предметом перевірки апеляційного суду, який вказав, що відповідно до посадової інструкції начальника відділення поштового зв'язку та договору про повну матеріальну відповідальність ОСОБА_1 була наділена організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями, а також була матеріально-відповідальною особою.

Зокрема, відповідно до пунктів 2.9, 4.1.3 посадової інструкції ОСОБА_1 як начальник відділення поштового зв'язку забезпечувала та контролювала виплату пенсії та допомоги; забезпечувала облік і збереження грошових коштів та інших матеріальних цінностей, ведення касових операцій згідно з вимогами правил та інструкцій, надання звітності до центру поштового зв'язку у встановлені строки; несла персональну відповідальність згідно із законодавством про працю за схоронність грошових сум. З огляду на це виконання нею одночасно обов'язків листоноші не відмежовує її від виконання й зазначених вище обов'язків начальника відділення. Враховуючи викладене, апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку, що ОСОБА_1 заволоділа грошовими коштами, зловживаючи своїм службовим становищем щодо збереження та видачі коштів.

Детальніше з текстом постанови ВС від 05.07.2021 у справі № 659/1228/19 (провадження № 51-1496км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98170667>

1.8. Кримінальні правопорушення проти правосуддя

1.8.1. Сільський голова підлягає кримінальній відповідальності за невиконання судового рішення про поновлення працівника на виборну посаду сільської ради (ст. 382 КК), оскільки відповідно до законодавства України про службу в органах місцевого самоврядування процедура поновлення такого працівника за рішенням суду, що здійснюється сільським головою одноособово, є відмінною від процедури призначення особи на виборну посаду сільської ради, що може мати місце виключно на підставі рішення цієї ради

Обставини справи: сільський голова ОСОБА_1, будучи службовою особою, достовірно знаючи про наявність постанови районного суду щодо поновлення ОСОБА_2 на посаді секретаря сільської ради, секретаря виконавчого комітету

сільської ради, а також про необхідність виконання вказаного рішення суду, яке набрало законної сили, умисно його не виконав, ставлячи це питання на сесію ради замість винесення відповідного розпорядження, тобто проігнорував і не виконав рішення суду, яке набрало законної сили, та не поновив ОСОБА_2 на вказаній вище посаді.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 382 КК. За ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції змінено в частині призначення покарання.

У касаційній скарзі захисник указує на відсутність у діях ОСОБА_1 складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 382 КК, оскільки до повноважень ОСОБА_1 як голови сільської ради не належало особисте виконання постанови районного суду, а вказане рішення стосувалося конкретного зобов'язального суб'єкта – сільської ради. Крім того, зазначає, що до відома ОСОБА_1 не було доведено про обов'язок особистого виконання рішення суду, а виконавчі документи про штрафні стягнення були спрямовані на сільську раду.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: вказані доводи захисника в касаційній скарзі колегія суддів вважає безпідставними.

Так, у судовому засіданні засуджений ОСОБА_1 своєї винуватості у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 382 КК, не визнав, оскільки вважав, що в його діях відсутній склад злочину, відповідно до Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування» прийняття секретаря сільської ради здійснюється шляхом обрання відповідною радою, а рішення районного суду мало бути виконано не ним, а сільською радою. При цьому він повідомив, що за внутрішнім переконанням не бажав поновлювати ОСОБА_2 на посаді.

Незважаючи на таку позицію засудженого, суд першої інстанції обґрунтовано послався на функціональні обов'язки сільського голови, відповідно до яких він підписує рішення ради та її виконавчого комітету, здійснює інші повноваження місцевого самоврядування, визначені законом, якщо вони не віднесені до виключних повноважень ради або не віднесені радою до відання її виконавчих органів, видає розпорядження у межах своїх повноважень, а також несе персональну відповідальність за здійснення наданих йому законом повноважень.

Крім того, як правильно встановлено судом, у момент набрання законної сили рішенням суду про скасування рішення сільської ради про дострокове припинення повноважень секретаря сільської ради ОСОБА_2 одночасно припинило своє існування розпорядження сільського голови ОСОБА_1 про звільнення ОСОБА_2 з посади, і ОСОБА_1, будучи обізнаним про втрату законної сили рішенням сільської ради, фактично повинен був видати відповідне розпорядження про скасування свого наказу про звільнення ОСОБА_2 з посади секретаря сільської ради та своїм розпорядженням поновити останню на цій посаді, а невиконання вказаного обов'язку головою сільської ради підтверджує факт невиконання сільською радою в особі голови ОСОБА_1 постанови суду про поновлення ОСОБА_2 на посаді секретаря такої ради.

При цьому, будучи уповноваженим на організацію роботи сільської ради, додержання виконання актів органів влади, керівництво апаратом ради та її виконавчого комітету, ОСОБА_1 не довів до відома членів сільської ради, що процедура виконання судового рішення не передбачає розгляду кандидатури незаконного звільненого працівника на виборну посаду за аналогічних підстав, які застосовуються під час його прийняття на роботу, а свідчить про одностайне виконання судового рішення, що не вимагає прояву волевиявлення членів сільської ради або наявності бажання безпосередньо у голови ради щодо поновлення на посаді ОСОБА_2.

Такий висновок обґрунтовано спростовує позицію сторони захисту щодо використання ОСОБА_1 усіх заходів для виконання рішення суду шляхом винесення на сесію сільської ради питання про поновлення ОСОБА_2 на посаді, а також твердження засудженого стосовно виключної компетенції сільської ради приймати рішення про обрання та звільнення секретаря сільської ради.

Таким чином, установивши сукупність обставин, що належать до предмета доказування у кримінальному провадженні, суд першої інстанції дійшов умотивованого висновку, з яким погоджується і касаційний суд, про вчинення ОСОБА_1 інкримінованого йому кримінального правопорушення і відповідно до встановлених фактичних обставин обґрунтовано кваліфікував його дії за ч. 2 ст. 382 КК.

При цьому доводи засудженого та його захисника щодо відсутності складу інкримінованого злочину, передбаченого ч. 2 ст. 382 КК, аналогічні доводам, викладеним у касаційній скарзі сторони захисту, були предметом перевірки суду апеляційної інстанції, який дійшов вмотивованого висновку про те, що для виконання судового рішення жодних інших рішень будь-яких органів не потрібно, а тому внесення на розгляд сесії сільської ради питання про виконання рішення суду не ґрунтується на законі і є способом уникнення від відповідальності за невиконання рішення суду. Крім того, ОСОБА_1 як службова особа – сільський голова є безпосереднім представником сільської ради, у тому числі повинен здійснювати представництво юридичних осіб у виконавчому провадженні як керівник та посадова особа в межах наданих йому повноважень, а тому саме він своїм розпорядженням повинен був як головна службова особа сільської ради забезпечити виконання судового рішення про поновлення ОСОБА_2 на посаді секретаря цієї ради.

Виходячи з наведеного, колегія суддів доходить висновку, що за встановлених судами першої та апеляційної інстанцій фактичних обставин кримінального провадження дії ОСОБА_1 за ч. 2 ст. 382 КК кваліфіковано правильно. Підстав вважати, що у кримінальному провадженні було неправильно застосовано закон України про кримінальну відповідальність при кваліфікації дій ОСОБА_1 за зазначеною нормою КК, про що йдеться в касаційній скарзі захисника, колегія суддів не вбачає.

Детальніше з текстом постанови ВС від 13.07.2021 у справі № 664/2551/18 (провадження № 51-678км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98368391>

РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

2.1. Засади кримінального провадження

2.1.1. Нецензурна лексика, образливі та лайливі слова чи символи, зокрема, для надання особистих характеристик учасникам справи, іншим учасникам судового процесу, їх представникам і суду (суддям) не можуть використовуватися ні в заявах по суті справи, заявах із процесуальних питань, інших процесуальних документах, ні у виступах учасників судового процесу та їх представників. Наявність вказаної лексики суперечить основним засадам і завданням судочинства, є зловживанням процесуальними правами. Скарга або заява, яка містить нецензурну лексику, що свідчить про зловживання процесуальними правами, є неприйнятною та підлягає поверненню заявнику

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за ухвалою місцевого суду задоволено клопотання прокурора про закриття кримінального провадження, внесеного до ЄРДР за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 358 КК, у зв'язку з невстановленням особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, та закінченням строку давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Апеляційний суд повернув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу місцевого суду, зазначивши в судовому рішенні і обґрунтування апеляційної скарги ОСОБА_1 з використанням образливих висловлювань виходить за межі нормальної, коректної та легітимної критики, що у розумінні ЄСПЛ констатується як зловживання правом на подання заяви, скарги; допущення нею зловживання процесуальними правами свідчить про очевидну неповагу до честі, гідності прокурорів та суддів і суперечить основним засадам і принципам кримінального процесуального судочинства та його завданню.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: вимоги, яким повинна відповідати апеляційна скарга, визначені ст. 396 КПК. Крім того, загальними вимогами до мови документа є ясність викладу, точність опису, свобода від суперечностей, переконливість, лаконічність, етикет ділових паперів та мовний етикет.

Нецензурна лексика, образливі та лайливі слова чи символи, зокрема, для надання особистих характеристик учасникам справи, іншим учасникам судового процесу, їх представникам і суду (суддям) не можуть використовуватися ні в заявах по суті справи, заявах із процесуальних питань, інших процесуальних документах, ні у виступах учасників судового процесу і їх представників. Водночас використання учасниками судового процесу та їх представниками нецензурної лексики, образливих і лайливих слів, символів у поданих до суду документах і у спілкуванні з судом, з іншими учасниками процесу, їхніми представниками, а також вчинення інших аналогічних дій свідчать про очевидну неповагу до їх честі та гідності з боку

осіб, які такі дії вчиняють, оскільки вказані дії суперечать основним засадам (принципам) кримінального провадження, а також його завданню.

Ураховуючи наведене, Суд погоджується з висновками апеляційного суду, що зазначені в апеляційній скарзі ОСОБА_1 висловлювання на адресу прокурорів, суддів та суду є образливими, а апеляційна скарга, що містить такі висловлювання, є неприйнятною. Учасники справи зобов'язані виявляти повагу до суду та до інших учасників судового процесу. Заяви та скарги, що подаються до суду, мають відповідати вимогам чинного законодавства. У тексті цих документів не можна використовувати образливі та лайливі слова, символи, зокрема, для надання особистих характеристик учасникам справи, іншим учасникам судового процесу, їх представникам і суду. У протилежному випадку це свідчить про очевидну неповагу до честі, гідності цих осіб з боку автора документа. Такі дії суперечать основним засадам і завданням судочинства та можуть бути визнані судом як зловживання процесуальними правами.

КПК не містить відповідного окремого положення, яке визначає випадки та наслідки такого зловживання. Разом з тим заборона зловживання процесуальними правами є загальноправовим принципом і поширюється на всі види судочинства. За таких обставин, беручи до уваги вищезазначені положення нормативно-правових актів та практику ЄСПЛ, зокрема у справах «Ржегак проти Чеської Республіки» від 14.05.2004, «Дюрінже та Грандж проти Франції» від 04.02.2003, «Guntis Apinis проти Латвії» від 20.09.2011, Суд дійшов висновку, що використання ОСОБА_1 у тексті апеляційної скарги неприпустимих та образливих висловлювань на адресу прокурорів, судів та суддів вказує на таке зловживання.

Ураховуючи викладене, скарга або заява, з якої вбачається зловживання процесуальними правами, є неприйнятною та підлягає поверненню апелянту.

Детальніше з текстом постанови ВС від 29.07.2021 у справі № 264/6844/20 (провадження № 51-572км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728757>

2.1.2. За відсутності заяв підозрюваного та його захисника про те, що процесуальні документи є незрозумілими підозрюваному у зв'язку з відсутністю їх перекладу його рідною мовою, немає підстав стверджувати про порушення його права на захист через неякісний переклад цих процесуальних документів, якщо усі слідчі і процесуальні дії у кримінальному провадженні з підозрюваним проводилися за участю перекладача

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано невинуватим у пред'явленому обвинуваченні за ч. 2 ст. 332-1 та ч. 1 ст. 366 КК і виправдано, оскільки не встановлено достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді та вичерпано можливості їх отримати.

За ухвалою апеляційного суду зазначений вирок місцевого суду залишено без зміни.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: як убачається зі змісту вироку, однією з підстав для виправдання ОСОБА_1 суд зазначив, зокрема, недотримання органом досудового розслідування вимог КПК щодо реалізації права на захист шляхом забезпечення якісного перекладу процесуальних документів.

З приводу констатованого судом першої інстанції порушення права ОСОБА_1 на захист внаслідок неякісного перекладу ряду процесуальних документів та незасвідчення окремих із них перекладачем прокурор в апеляційній скарзі зазначав, що під час вручення ОСОБА_1 у присутності захисника і перекладача повідомлень про підозру та обвинувального акта разом із перекладами арабською мовою ні від ОСОБА_1, ні від його захисника не надходили заяви про незрозумілість суті підозри та обвинувачення, про невідповідність перекладів оригіналам процесуальних документів, а під час ознайомлення з матеріалами кримінального провадження в порядку ст. 290 КПК, яке також відбувалося у присутності захисника і перекладача, жодних заяв, клопотань, скарг стосовно якості перекладу та незрозумілості обвинувачення не надходило. Так само, за твердженням в апеляційній скарзі прокурора, не надходило таких заяв від ОСОБА_1 та його захисників і в суді першої інстанції під час підготовчого провадження, яке неодноразово відкладалося для надання часу для спілкування ОСОБА_1 із захисниками та для ознайомлення сторони захисту з матеріалами кримінального провадження. При цьому прокурор в апеляційній скарзі звертав увагу апеляційного суду на те, що під час проведення судом першої інстанції підготовчого засідання ОСОБА_1 наголошував на бажанні укласти угоду з прокурором, а в судовому засіданні прокурором було оголошено обвинувальний акт, після чого суд ретельно роз'яснив ОСОБА_1 суть обвинувачення і з'ясував, чи розуміє він, у чому його обвинувачують та чи визнає він свою винуватість, на що останній заявив, що обвинувачення йому зрозуміле, але вину він не визнає. Про незрозумілість суті обвинувачення ОСОБА_1 заявив лише після заміни захисника під час судового розгляду кримінального провадження. Також прокурор акцентував, що ні від ОСОБА_1, ні від його захисника не надходило клопотань про надання процесуальних документів у справі з перекладом арабською мовою. Правом запросити перекладача на власний вибір ОСОБА_1 не скористався.

При цьому, аргументуючи свою позицію щодо незгоди з висновками суду першої інстанції у цій частині, прокурор посилався на положення ст. 29 КПК, яка зобов'язує надавати у перекладі на рідну або іншу мову, якою володіє учасник кримінального провадження, якщо він не володіє чи недостатньо володіє державною мовою, тільки судові рішення, якими суд закінчує судовий розгляд по суті. Переклад інших процесуальних документів здійснюється лише за клопотанням зазначених осіб. Як зауважив прокурор, вимоги вказаної статті спрямовані на забезпечення права осіб, які не володіють державною мовою, реалізувати свої права рідною або мовою, якою вони володіють, за участю у випадку необхідності перекладача. Тому, на переконання прокурора, за відсутності заяв ОСОБА_1 та його захисника про незрозумілість вищевказаних процесуальних документів під час їх вручення немає підстав стверджувати про порушення його

права на захист через неякісний переклад цих процесуальних документів. Усі слідчі і процесуальні дії у кримінальному провадженні з ОСОБА_1 проводилися за участю перекладача.

Стосовно висновку перекладача Центру перекладів про невідповідність перекладу процесуальних документів оригіналам цих документів прокурор зазначав, що у цьому висновку не наведено обґрунтування, у чому полягає така невідповідність, а тому неможливо зробити висновок, наскільки ця невідповідність вплинула на ефективність здійснення захисту від пред'явленого обвинувачення. Також прокурор звертав увагу на те, що суд не пересвідчився у наявності в цьому центрі перекладача арабською мовою та не з'ясував рівня його кваліфікації.

Як убачається зі змісту ухвали апеляційного суду, відхиляючи зазначені вище доводи апеляційної скарги прокурора, цей суд жодних аргументованих відповідей на них не дав, формально погодившись із викладеними у вирокі суду першої інстанції висновками про визнання всіх зібраних органом досудового розслідування та наданих стороною обвинувачення в судовому засіданні доказів недопустимими через порушення права ОСОБА_1 на захист, на реалізацію його процесуальних прав мовою, якою він володіє, та ненабуття ним статусу підозрюваного внаслідок невручення йому письмової підозри в перекладі арабською мовою.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12.07.2021 у справі № 759/4149/17 (провадження № 51-5290км20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98368360>

2.2. Досудове розслідування

2.2.1. Досудове розслідування вважається завершеним після повідомлення стороні захисту про його завершення та відкриття матеріалів. Саме звернення до суду з обвинувальним актом, а не лише його складання, затвердження чи вручення стороні захисту повинно бути вчинено у межах строку досудового розслідування. Якщо обвинувальний акт направлено до суду поза межами строків досудового розслідування, то суд наділений правом закрити кримінальне провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК у підготовчому судовому засіданні

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за ухвалою місцевого суду від 29.09.2020 кримінальне провадження за обвинуваченням ОСОБА_1 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 321-1 КК, закрито у зв'язку із закінченням строку досудового розслідування.

Ухвалою апеляційного суду від 20.01.2021 ухвалу місцевого суду від 29.09.2020 залишено без зміни.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: як вбачається з матеріалів кримінального провадження, 19.09.2018 до ЄРДР були внесені відомості про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 321-1 КК.

05.04.2019 ОСОБА_1 було повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 321-1 КК.

Ухвалою місцевого суду від 04.07.2019 строк досудового розслідування у кримінальному провадженні за підозрою ОСОБА_1 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 321-1 КК, було продовжено до 5 місяців, тобто до 05.09.2019, включно.

04.09.2019 у порядку ст. 290 КПК стороні захисту було повідомлено про завершення досудового розслідування та надано доступ до матеріалів, з якими підозрювана та її захисник відповідно до протоколу про надання доступу до матеріалів (додаткових матеріалів) досудового розслідування ознайомилися 10.02.2020. Таким чином, останнім днем строку досудового розслідування було 11.02.2020.

Відповідно до матеріалів провадження обвинувальний акт складено 05.02.2020, 10.02.2020 на виконання вимог ч. 3 ст. 110 КПК підозрюваній та її захиснику під розписку в межах строку досудового розслідування вручено копії обвинувального акта.

Відповідно до супровідного листа за підписом керівника прокуратури обвинувальний акт щодо ОСОБА_1 13.02.2020 направлено до місцевого суду та отримано судом цього ж дня згідно зі штампом на вказаному листі, тобто поза межами строку, визначеного ст. 219 КПК.

Таким чином, доводи прокурора про те, що органом досудового розслідування жодних порушень строків досудового розслідування, зазначених у ст. 219 КПК, не допущено, а строк направлення обвинувального акта до суду кримінальним процесуальним законом не визначений, є необґрунтованими.

Обвинувачення ОСОБА_1 пред'явлено у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 321-1 КК, яке віднесено до категорії тяжких кримінальних правопорушень.

Повноваження суду закрити кримінальне провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК прямо встановлено ст. 314 КПК, а тому касаційні доводи прокурора про відсутність повноважень у суду першої інстанції закрити кримінальне провадження з цих підстав, оскільки це є прерогативою прокурора, є неприйнятними. Таким чином, суд першої інстанції правомірно на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК закрити кримінальне провадження щодо ОСОБА_1 у зв'язку з тим, що після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 290 КПК досудове розслідування вважається завершеним після повідомлення стороні захисту про його завершення та відкриття матеріалів. Саме звернення до суду з обвинувальним актом, а не лише його складання, затвердження чи вручення стороні захисту повинно бути вчинено у межах строку досудового розслідування.

Апеляційний суд із додержанням приписів статей 404, 405 КПК переглянув ухвалу суду першої інстанції за апеляційною скаргою прокурора, належно перевірів усі наведені в ній доводи, які за суттю та змістом аналогічні викладеним у касаційній скарзі, й обґрунтовано відмовив у задоволенні вимог сторони

обвинувачення, навівши в ухвалі мотиви та правові підстави, з яких виходив, постановляючи рішення.

Детальніше з текстом постанови ВС від 01.07.2021 у справі № 752/3218/20 (провадження № 51-2066км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98146645>

2.3. Провадження в суді апеляційної інстанції

2.3.1. Вимоги в апеляційній скарзі повинні бути чіткими та узгоджуватися з положеннями ст. 407 КПК. Наявність в апеляційній скарзі кількох різних та взаємовиключних вимог позбавляють апеляційний суд можливості встановити позицію апелянта, що є підставою для повернення скарги

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_2 засуджено за ч. 2 ст. 121 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 9 років.

За ухвалою апеляційного суду від 01.02.2021 апеляційну скаргу захисника на підставі ч. 1 ст. 399 КПК залишено без руху та надано йому строк для усунення недоліків протягом 5 днів з моменту отримання ухвали.

На виконання вказаної ухвали апеляційного суду захисник 15.02.2021 подав змінену апеляційну скаргу.

За ухвалою апеляційного суду від 19.02.2021 апеляційну скаргу захисника повернуто у зв'язку з неусуненням у встановлений строк недоліків апеляційної скарги, яку було залишено без руху на підставі положень п. 1 ч. 3 ст. 399 КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: у касаційній скарзі захисник, посилаючись на істотні порушення вимог кримінального процесуального закону, ставить питання про скасування ухвали апеляційного суду від 19.02.2021. При цьому вказує, що подана ним апеляційна скарга повною мірою відповідає вимогам ст. 396 КПК, а тому висновки судді апеляційного суду щодо необхідності її повернення у зв'язку з неусуненням недоліків є безпідставними та необґрунтованими. Дослідивши матеріали провадження та доводи касаційної скарги захисника, ВС дійшов наступного висновку.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, не погоджуючись із вироком місцевого суду, захисник оскаржив його в апеляційному порядку.

Ухвалою судді-доповідача апеляційного суду від 01.02.2021 апеляційну скаргу захисника на підставі ч. 1 ст. 399 КПК залишено без руху та надано йому строк для усунення недоліків протягом 5 днів з моменту отримання ухвали. Аргументуючи своє рішення, суддя зазначив, що захисник, оскаржуючи вирок суду першої інстанції, не вказав, чи була допущена місцевим судом неповнота судового розгляду, та не навів належних обґрунтувань щодо невідповідності висновків суду фактичним обставинам справи і неправильного застосування судом закону України про кримінальну відповідальність. Крім того, суддя-доповідач також послався на те, що вимоги апеляційної скарги не узгоджуються з її доводами, оскільки захисник, посилаючись на невідповідність призначеного судом покарання ступеню тяжкості

вчиненого злочину та особі обвинуваченого, просить визнати ОСОБА_2 невинуватим у вчиненні інкримінованого йому злочину та ухвалити виправдувальний вирок. Разом з тим, висуваючи вимогу про скасування обвинувального вироку та ухвалення протилежного за змістом судового рішення, захисник в апеляційній скарзі не зазначив обставин, які не були досліджені в суді першої інстанції, та не вказав про доцільність або недоцільність повторного дослідження доказів.

На виконання вказаної ухвали судді апеляційного суду захисник 15.02.2021 подав нову апеляційну скаргу, в прохальній частині якої за результатами апеляційного розгляду просив суд: або скасувати вирок місцевого суду та закрити кримінальне провадження на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК; або у разі встановлення винуватості ОСОБА_2 у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК, призначити йому більш м'яке покарання у виді позбавлення волі на строк 7 років; або ж, якщо будуть встановлені підстави для зміни правової кваліфікації, перекваліфікувати дії ОСОБА_2 з ч. 2 ст. 121 КК на ст. 123 чи ст. 124 КК із призначенням відповідного покарання.

Ухвалою судді-доповідача апеляційного суду від 19.02.2021 апеляційну скаргу захисника на підставі положень п. 1 ч. 3 ст. 399 КПК повернуто апелянту. При цьому відповідно до ухвали підставою для повернення апеляційної скарги захисника було те, що останній повною мірою не усунув недоліків, встановлених ухвалою судді апеляційного суду від 01.02.2021, та всупереч п. 4 ч. 2 ст. 396 КПК не зазначив чітких вимог до суду апеляційної інстанції, які узгоджуються з положеннями ст. 407 КПК, що у свою чергу позбавляє можливості апеляційний суд встановити позицію захисника, який фактично висував декілька взаємовиключних апеляційних вимог. Крім того, повертаючи апеляційну скаргу, суддя-доповідач також зазначив, що захисник, подавши нову апеляційну скаргу щодо усунення недоліків, практично не змінив змісту мотивувальної частини попередньої апеляційної скарги, чим проігнорував вказівки, викладені у наведеній ухвалі від 01.02.2021.

Ураховуючи вказане, колегія суддів погоджується з такими висновками суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Відповідно до прохальної частини нової апеляційної скарги, поданої на усунення недоліків, захисник одночасно просив апеляційний суд або виправдати обвинуваченого ОСОБА_2, або призначити йому менш тяжке покарання, або перекваліфікувати його дії з ч. 2 ст. 121 КК на ст. 123 чи ст. 124 КК. Однак, на переконання Суду, такі вимоги захисника за своєю правовою природою є різними, взаємовиключними та позбавляють апеляційний суд можливості встановити позицію захисника в частині того, яке саме рішення, на думку сторони захисту, має прийняти суд апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови ВС від 29.07.2021 у справі № 654/1119/19 (провадження № 51-1595км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728752>

2.3.2. Ухвалу про повернення апеляційної скарги суд може постановити лише на стадії відкриття апеляційного провадження. Те, що апеляційний суд прийняв до провадження апеляційну скаргу особи, яка не має права її подавати, призначив

апеляційне провадження до розгляду та закриття апеляційного провадження, є порушенням вимог КПК, однак воно не може вважатися істотним, оскільки апеляційна скарга не підлягає розгляду

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду затверджено угоду про визнання винуватості, укладену між прокурором та обвинуваченим ОСОБА_3.

Апеляційний суд закриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою захисника на вказаний вирок місцевого суду.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів стосовно тверджень у касаційній скарзі про порушення порядку розгляду апеляційної скарги захисника виходить з наступного.

Ураховуючи положення ст. 398, ч. 3 ст. 399 КПК, рішення про повернення скарги може бути ухвалене на стадії вирішення питання про відкриття апеляційного провадження. Натомість апеляційний суд прийняв до провадження апеляційну скаргу захисника на вказаний вирок місцевого суду, призначив апеляційне провадження до розгляду та закриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою захисника, керуючись ст. 394 КПК. При цьому в матеріалах справи відсутня ухвала про відкриття вказаного провадження апеляційним судом, що, на думку колегії суддів, є порушенням норм КПК.

Проте в даному випадку, з огляду на обставини цієї справи, Суд вважає, що це порушення не є істотним, оскільки суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про неможливість продовження апеляційного розгляду скарги захисника, котрий не є особою, яка має право подавати апеляційну скаргу на вирок місцевого суду, яким затверджено угоду про визнання винуватості, укладену між прокурором та обвинуваченим ОСОБА_3, і постановив рішення, яким, по суті, завершив апеляційне провадження.

Скасування ухвали апеляційного суду про закриття апеляційного провадження в будь-якому разі не призведе до перегляду оскаржуваного вироку на підставі угоди, оскільки при новому розгляді апеляційний суд все одно повинен буде або повернути її, або закрити апеляційне провадження, а «процес заради процесу» не відповідає вимогам статей 6, 13 Конвенції.

Таким чином, правильно встановивши, що апеляційну скаргу було подано особою, яка не має права її подавати, суд апеляційної інстанції постановив ухвалу не про повернення апеляційної скарги, а про закриття апеляційного провадження, оскільки ухвалу про повернення апеляційної скарги суд може постановити лише на стадії відкриття апеляційного провадження.

Детальніше з текстом постанови ВС від 21.07.2021 у справі № 304/283/20 (провадження № 51-5016км20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98586253>

2.3.3. Описки, допущені в судовому рішенні, можуть бути виправлені, якщо це не стосується зміни суті судових рішень. Виправлення описки апеляційним судом шляхом внесення зміни в резолютивну частину ухвали цього ж суду та фактичне погіршення становища засуджених є істотним порушенням вимог КПК.

Розгляд питання про виправлення описки без учасників судового провадження за відсутності в матеріалах справи даних про вручення прокурору, захисникам, потерпілому повідомлення про дату, час і місце судового засідання є порушенням ч. 2 ст. 379 та ч. 2 ст. 412 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду від 24.07.2020 ОСОБА_1 та ОСОБА_2 визнано винуватими у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 289 КК, та кожному призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років з конфіскацією майна.

Апеляційний суд, розглянувши апеляційну скаргу прокурора, вирок суду першої інстанції щодо ОСОБА_1 та ОСОБА_2 змінив та в резолютивній частині ухвали, яка була проголошена 16.12.2020, постановив виключити на підставі ч. 2 ст. 59 КК призначення їм за ч. 2 ст. 289 КК додаткового покарання у виді конфіскації майна та вважати їх засудженими за ч. 2 ст. 289 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років без конфіскації майна; на підставі ч. 4 ст. 70 КК за сукупністю злочинів шляхом часткового складання призначених покарань за цим вироком та вироком місцевого суду від 14.04.2020 вважати ОСОБА_1 та ОСОБА_2 засудженими до остаточного покарання у виді 5 років 3 місяців позбавлення волі без конфіскації майна кожного. Крім того, апеляційний суд виключив з резолютивної частини вироку посилання про зарахування в строк відбування покарання ОСОБА_1 та ОСОБА_2 частково відбутого покарання за вироком місцевого суду від 14.04.2020 та згідно із ч. 5 ст. 72 КК зарахував їм у строк відбування покарання попереднє ув'язнення з 27.03.2020 по 15.12.2020 включно з розрахунку один день попереднього ув'язнення за один день позбавлення волі. В іншій частині вирок суду першої інстанції залишено без зміни.

У проголошеному 21.12.2020 повному тексті ухвали від 16.12.2020 суд апеляційної інстанції п'ятий абзац резолютивної частини ухвали виклав у наступній редакції: «на підставі ч. 4 ст. 70 КК, за сукупністю злочинів, шляхом часткового складання призначених покарань за цим вироком та вироком місцевого суду від 14.04.2020, вважати ОСОБА_1 та ОСОБА_2 засудженими до остаточного покарання у виді 5 років 3 місяців позбавлення волі з конфіскацією майна кожного».

24.12.2020 апеляційний суд за своєю ініціативою виправив описку, допущену в резолютивній частині ухвали апеляційного суду від 16.12.2020 щодо ОСОБА_1 та ОСОБА_2, та постановив у п'ятому абзаці резолютивної частини виправити помилкове зазначення «без конфіскації майна кожного» на правильне «з конфіскацією майна кожного», а вказану ухвалу вважати невід'ємною частиною (резолютивної частини) ухвали апеляційного суду за апеляційною скаргою прокурора на вирок місцевого суду від 24.07.2020 у кримінальному провадженні

за обвинуваченням ОСОБА_1 та ОСОБА_2 у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 289 КК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: у кримінальному провадженні щодо ОСОБА_1 та ОСОБА_2 ухвала суду апеляційної інстанції, постановлена за результатами розгляду апеляційної скарги прокурора на вирок місцевого суду від 24.07.2020, містить істотні недоліки, у зв'язку із чим її не можна визнати законною.

З матеріалів кримінального провадження убачається, що за результатом перегляду вироку суду першої інстанції апеляційний суд задовольнив апеляційну скаргу прокурора, змінивши вирок суду першої інстанції.

Як убачається з аудіозапису судового засідання, апеляційний суд після виходу з нарадчої кімнати 16.12.2020 проголосив у присутності учасників судового провадження резолютивну частину ухвали, в якій, крім іншого, постановив на підставі ч. 4 ст. 70 КК за сукупністю злочинів шляхом часткового складання призначених покарань за цим вироком та вироком місцевого суду від 14.04.2020 вважати ОСОБА_1 та ОСОБА_2 засудженими до остаточного покарання у виді 5 років 3 місяців позбавлення волі без конфіскації майна кожного. Зазначену резолютивну частину було внесено до ЄДРСР.

Однак у резолютивній частині долученого до матеріалів кримінального провадження повного тексту цієї ухвали апеляційного суду зазначено в цій частині, що суд постановив на підставі ч. 4 ст. 70 КК за сукупністю злочинів шляхом часткового складання призначених покарань за цим вироком та вироком місцевого суду від 14.04.2020 вважати ОСОБА_1 та ОСОБА_2 засудженими до остаточного покарання у виді 5 років 3 місяців позбавлення волі з конфіскацією майна кожного.

Повний текст ухвали від 16.12.2020 у такій редакції було проголошено судом 21.12.2020, тобто до вирішення за ініціативою суду питання про виправлення описки, яке було призначено до розгляду на 24.12.2020.

Таким чином, суд апеляційної інстанції самостійно у спосіб, не передбачений КПК, змінив текст резолютивної частини своєї ухвали від 16.12.2020, зазначивши «з конфіскацією майна кожного» замість «без конфіскації майна кожного», як було проголошено судом у судовому засіданні та зазначено в тексті письмової ухвали, надісланої в електронній формі до ЄДРСР.

Допущення такого порушення під час постановлення ухвали є неприйнятним, адже це ставить під сумнів законність і обґрунтованість ухваленого рішення.

Із матеріалів провадження убачається, що апеляційним судом відповідно до ч. 1 ст. 379 КПК з власної ініціативи було винесено на розгляд питання про виправлення описки в ухвалі від 16.12.2020.

Суд апеляційної інстанції розглянув питання про виправлення описки без учасників судового провадження, тоді як жодних даних про вручення прокурору, захисникам, потерпілому повідомлення про дату, час і місце судового засідання матеріали справи не містять, а є тільки телефонограма з текстом повідомлення (без будь-яких даних про її направлення і отримання учасниками), що є порушенням

ч. 2 ст. 379 КПК та положень, передбачених ч. 2 ст. 412 КПК, що відповідно до п. 1 ч.1 ст. 438 КПК є підставою для скасування судового рішення касаційним судом.

При цьому постановлена апеляційним судом ухвала від 24.12.2020, якою внесено зміни в резолютивну частину ухвали цього суду від 16.12.2020 та фактично погіршено становище засуджених, не ґрунтується на законі, оскільки виправлення допущених у судовому рішенні описок допускається, якщо це не стосується зміни суті судових рішень. Натомість вирішення питання щодо допущених апеляційним судом порушень при призначенні покарання віднесено до компетенції суду касаційної інстанції і не є опискою, яка може бути виправлена судом апеляційної інстанції самостійно.

Отже, під час розгляду кримінального провадження щодо ОСОБА_1 і ОСОБА_2 та виправлення описки в ухвалі, постановленій за результатами апеляційного перегляду, суд апеляційної інстанції допустив вищезазначені порушення вимог кримінального процесуального закону, які призвели, в тому числі, до порушення гарантії правової визначеності, а саме незмінності судового рішення, що з урахуванням вищевказаного відповідно до ч. 1 ст. 412, п. 1 ч. 1 ст. 438 КПК також є підставою для скасування оскаржуваних прокурором судових рішень і призначення нового розгляду в суді апеляційної інстанції, під час якого необхідно врахувати вищенаведене та ухвалити законне і обґрунтоване судове рішення.

Детальніше з текстом постанови ВС від 22.07.2021 у справі № 234/8904/20 (провадження № 51-1122км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98586337>

2.3.4. У резолютивній частині вироку апеляційного суду, яким скасовано вирок місцевого суду у зв'язку з відсутністю підстав для застосування до засудженого звільнення від покарання з випробуванням, якщо при цьому вид та розмір покарання, призначеного особі, залишився незмінним, допускається використовувати формулювання «вважати особу засудженою до покарання»

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду від 07.08.2019 ОСОБА_1 визнано винуватим та засуджено за ч. 3 ст. 15 ч. 3 ст. 185 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю 2 роки та покладено на нього обов'язки, передбачені пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 76 КК.

Апеляційний суд ухвалою від 23.10.2019 апеляційну скаргу прокурора залишив без задоволення, а вирок місцевого суду – без зміни.

ВС постановою від 18.02.2020 касаційну скаргу прокурора задовольнив, ухвалу апеляційного суду на підставах, передбачених пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 438 КПК, скасував і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Апеляційний суд вироком від 10.02.2021 задовольнив апеляційну скаргу прокурора, скасував вирок місцевого суду в частині призначеного ОСОБА_1 покарання й ухвалив свій, у резолютивній частині якого зазначив таке: вважати ОСОБА_1 засудженим за ч. 3 ст. 15 ч. 3 ст. 185 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки. Відповідно до вимог ч. 4 ст. 70, ч. 3 ст. 72 КК призначив

остаточне покарання за сукупністю злочинів з урахуванням покарання, призначеного вироком місцевого суду від 01.08.2018, у виді позбавлення волі на строк 3 роки та штрафу в розмірі 80 НМДГ, що становить 1360 грн, із зарахуванням обвинуваченому повністю відбутого покарання за попереднім вироком.

У касаційній скарзі прокурор вказує на те, що вирок апеляційного суду не відповідає вимогам статей 374, 420 КПК, оскільки під час його постановлення апеляційний суд не призначив засудженому покарання, а ухвалив вважати його засудженим, що є істотним порушенням вимог КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: що стосується вказаного доводу в касаційній скарзі прокурора, то колегія суддів ККС не відступає від позиції, висловленої в постановках ВС від 01.11.2018 у справі № 199/5625/17 (провадження № 51-4017км18), від 21.03.2019 у справі № 482/85/17 (провадження № 51-5850км18) та від 06.06.2019 у справі № 127/17696/18 (провадження № 51-612км19).

Ураховуючи ці правові позиції ККС, убачається, що у вироках апеляційних судів, які були предметом касаційного перегляду у вказаних випадках, апеляційним судом приймалося рішення про скасування вироку місцевого суду у зв'язку з незгодою з розміром призначеного покарання та про призначення засудженим іншого покарання, відмінного за розміром. Тобто у наведених вище випадках апеляційний суд постановив вважати винувату особу засудженою до покарання, яке їй не було призначено місцевим судом, а сам апеляційний суд такого покарання не призначив, указавши, що винну особу слід «вважати засудженою» до такого покарання. Тому саме в такому разі у ході постановлення апеляційним судом нового вироку, яким винній особі призначається інше покарання, відмінне від призначеного місцевим судом, застосування терміна «вважати засудженим» неприпустимо, оскільки в такому випадку особа фактично залишається без покарання.

Натомість з аналізу оскаржуваного вироку апеляційного суду щодо ОСОБА_1 убачається, що в цьому конкретному випадку суд апеляційної інстанції фактично погодився з видом та розміром призначеного засудженому покарання і не погодився лише з рішенням місцевого суду про звільнення останнього від відбування покарання з випробуванням з іспитивим строком на підставі ст. 75 КК. Тобто в цьому випадку покарання саме по собі не змінювалося, воно залишилося тим самим і з вироку місцевого суду, по суті, було виключено висновок про можливість виправлення винного без ізоляції від суспільства.

У цьому кримінальному провадженні апеляційний суд у резолютивній частині свого вироку застосував термін «вважати ОСОБА_1 засудженим до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки». Отже, покарання ОСОБА_1 було призначено апеляційним судом відповідно до вимог статей 374, 420 КПК. Істотного порушення апеляційним судом норм цього Кодексу ВС не вбачає. Доводи прокурора про зворотнє є безпідставними.

Детальніше з текстом постанови ВС від 15.07.2021 у справі № 127/20497/18 (провадження № 51-272км20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98327515>

2.3.5. Ухвала слідчого судді, якою відмовлено в обранні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та застосовано запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання, підлягає апеляційному оскарженню в частині відмови в застосуванні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за ухвалою слідчого судді місцевого суду відмовлено в задоволенні клопотання слідчого про обрання підозрюваній ОСОБА_1 запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та застосовано стосовно ОСОБА_1 запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання.

За ухвалою апеляційного суду відмовлено у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою захисника в інтересах підозрюваної ОСОБА_1 на зазначену ухвалу слідчого судді. Таке рішення було мотивовано тим, що відповідно до положень частин 1, 2 ст. 309 КПК ухвала слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання окремому оскарженню в апеляційному порядку не підлягає.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: відмовляючи у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою захисника в інтересах підозрюваної ОСОБА_1, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що скарга подана на судові рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

Однак з такою позицією колегія суддів касаційного суду погодитися не може.

Як убачається з матеріалів провадження, слідчий звернувся до слідчого судді з клопотанням, яке було погоджене прокурором, про обрання ОСОБА_1, підозрюваній у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 364 КК, запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Слідчим суддею місцевого суду відмовлено в задоволенні клопотання слідчого про обрання цій підозрюваній запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та застосовано щодо неї запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання строком на 2 місяці з покладенням на неї обов'язків, передбачених ст. 194 КПК.

Тобто зазначена ухвала слідчого судді стосувалася, в тому числі, й відмови в застосуванні щодо ОСОБА_1 запобіжного заходу у виді тримання під вартою, а тому згідно з п. 2 ч. 1 ст. 309 КПК така ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку.

Отже, висновок апеляційного суду про те, що рішення слідчого судді стосується виключно застосування щодо ОСОБА_1 запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання й відповідно до положень ст. 309 КПК не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, не ґрунтується на матеріалах справи.

Детальніше з текстом постанови ВС від 14.07.2021 у справі № 463/1390/21 (провадження № 51-1858км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98327511>

2.4. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами

2.4.1. Участь засудженого в судовому засіданні в режимі відеоконференції є його фактичною участю у ньому. Якщо засуджений подав клопотання про безпосередню участь у судовому засіданні, однак його етапування зі слідчого ізолятора до ізолятора тимчасового тримання виявилось неможливим у зв'язку з тим, що в ізоляторі тимчасового тримання відсутні умови для утримування осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, то проведення судового засідання за участю засудженого в режимі відеоконференції зі слідчого ізолятора за ухвалою суду не є порушенням його права на участь у судовому засіданні

Позиції судів першої та апеляційної інстанції: за ухвалою місцевого суду від 04.05.2020 відмовлено в задоволенні клопотання засудженого ОСОБА_1 про поновлення строку на звернення із заявою про перегляд за нововиявленими обставинами вироку обласного суду від 10.12.1999 та ухвали ВСУ від 10.08.2000.

За ухвалою апеляційного суду від 28.09.2020 апеляційні скарги засудженого ОСОБА_1 та його захисника залишено без задоволення, а ухвалу місцевого суду від 04.05.2020 – без зміни.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: розглядаючи доводи касаційної скарги засудженого про те, що місцевий суд проігнорував його клопотання про безпосередню участь у судовому засіданні та провів судовий розгляд у режимі відеоконференції без згоди засудженого, колегія суддів зазначила наступне.

Як убачається з матеріалів провадження, засуджений ОСОБА_1 направив до суду клопотання про забезпечення його особистої участі в судовому засіданні місцевого суду, призначеному на 25.09.2019. За ухвалою місцевого суду від 12.07.2019 зазначене клопотання було задоволено та постановлено етапувати ОСОБА_1 з установи виконання покарань, де засуджений на той час відбував покарання, до СІЗО, а потім до ІТТ для подальшої його доставки в судові засідання суду першої інстанції. Однак у судові засідання 25.09.2019 засудженого доставлено не було. Цього ж дня місцевим судом було повторно постановлено етапувати ОСОБА_1 та доставити його в наступне судові засідання. Проте засудженого було етаповано лише до СІЗО.

Разом з тим 10.10.2019 на адресу суду надійшов лист від начальника ІТТ про неможливість етапування засудженого ОСОБА_1 із СІЗО до ІТТ у зв'язку з тим, що в ІТТ відсутні умови для утримування осіб, засуджених до довічного позбавлення волі.

Місцевий суд з метою забезпечення права засудженого на захист та доступ до правосуддя, керуючись положеннями ч. 2 ст. 336 КПК, постановив ухвалу про проведення судового засідання за участю засудженого ОСОБА_1 в режимі відеоконференції із СІЗО.

За таких обставин колегія суддів вважає, що твердження засудженого про те, що місцевим судом було проігноровано його клопотання про безпосередню участь у судовому розгляді, є необґрунтованими, а тому касаційна скарга в цій частині

задоволенню не підлягає. При цьому з огляду на викладене Суд переконаний, що в даному конкретному випадку право засудженого ОСОБА_1 на участь у судовому засіданні порушено не було, оскільки участь особи в судовому засіданні в режимі відеоконференції є фактичною участю в судовому розгляді, проте в іншому форматі.

Детальніше з текстом постанови ВС від 29.07.2021 у справі № 320/2582/19 (провадження № 51-1524км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728751>

2.5. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення

2.5.1. Відмова потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення є безумовною підставою для його закриття (п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК). Закриття кримінального провадження через відсутність події кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК) у такому випадку не допускається

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за ухвалою місцевого суду закрито кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення стосовно ОСОБА_2 за ч. 1 ст. 125 КК на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з відмовою потерпілої від обвинувачення.

За ухвалою апеляційного суду змінено ухвалу суду першої інстанції і закрито кримінальне провадження стосовно ОСОБА_2 за ч. 1 ст. 125 КК на підставі п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: як убачається з матеріалів кримінального провадження, суд апеляційної інстанції, постановляючи ухвалу про закриття кримінального провадження щодо ОСОБА_2 за ч. 1 ст. 125 КК на підставі п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК, не дотримався вимог кримінального процесуального закону.

Статтю 284 КПК передбачено вичерпний перелік підстав для закриття кримінального провадження. Вони, у свою чергу, класифікуються за декількома критеріями на реабілітуючі та нереабілітуючі. Реабілітуючі підстави пов'язані з констатацією факту того, що підозрюваний/обвинувачений не вчинив злочину. На противагу цьому нереабілітуючі підстави позитивно вирішують питання про вчинення особою злочину (встановлено відсутність події кримінального правопорушення; встановлено відсутність у діянні складу кримінального правопорушення; не встановлено достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді та вичерпано можливості їх отримати). Коли йдеться про реабілітуючі підстави закриття кримінального провадження, слід виходити з того, що особа не вчинила протиправного діяння, передбаченого кримінальним законом, і, як результат, має право на реабілітацію. До таких підстав належать ті, які свідчать про повну невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, що їй інкримінується, і мають наслідки зняття підозри, відновлення доброго імені, гідності та репутації.

Апеляційний суд, переглядаючи ухвалу суду першої інстанції за апеляційною скаргою захисника обвинуваченої ОСОБА_2, дійшов висновку, що, враховуючи фактичну відсутність заяви потерпілої про вчинення стосовно неї злочину ОСОБА_2, рапорт слідчого про виявлене кримінальне правопорушення є неналежною підставою для внесення відомостей до ЄРДР, а тому всі процесуальні дії під час досудового розслідування проведено з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону й отримані докази є недопустимими. При цьому суд зауважив, що єдиною законною підставою для початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення є заява потерпілого.

У касаційних скаргах потерпіла ОСОБА_1, її представник та прокурор указують, що під час досудового слідства потерпіла зазначала про спричинення їй тілесних ушкоджень ОСОБА_4 разом із ОСОБА_2, тобто повідомляла слідчому про факт вчинення стосовно неї злочину ОСОБА_2, а тому висновки суду апеляційної інстанції про самостійне виявлення слідчим злочину є необґрунтованими.

Ураховуючи засаду диспозитивності і змагального характеру кримінального судочинства, до числа процесуальних прав потерпілого у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення належить його право на відмову від обвинувачення. Оскільки приводом до початку кримінального переслідування у такому провадженні є порушення приватного права, що належить конкретній особі, то саме ця особа повинна мати можливість вибору форми його правового захисту, у тому числі й право впливати на рух кримінального провадження. З огляду на це законодавець передбачив підставу закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення, що безпосередньо залежить від волевиявлення особи, яка постраждала від кримінального правопорушення, – відмову потерпілого від обвинувачення (п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК). Обов'язковим наслідком відмови потерпілого від обвинувачення є закриття кримінального провадження. Відповідно до ч. 4 ст. 26 КПК відмова потерпілого, а у випадках, передбачених КПК, його представника від обвинувачення є безумовною підставою для закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення.

За таких обставин згідно з п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК кримінальне провадження щодо ОСОБА_2 не можна було закрити у зв'язку з відсутністю події кримінального правопорушення.

Детальніше з текстом постанови ВС від 07.07.2021 у справі № 487/1817/18 (провадження № 51-1960км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98220764>

РОЗДІЛ 3. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

3.1. З метою формування єдиної правозастосовчої практики та у зв'язку з необхідністю відступити від висновку щодо застосування норми права в подібних правовідносинах стосовно допустимості зібраних під час досудового розслідування доказів у випадку відсутності в матеріалах досудового розслідування постанови про призначення/визначення уповноважених осіб, які здійснюватимуть повноваження слідчих у конкретному кримінальному провадженні, за умови ознайомлення учасників кримінального провадження з такою постановою під час досудового розслідування кримінальне провадження передано на розгляд ОП

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 304 КК, ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 162 КК, ч. 1 ст. 152 КК (в редакції Закону від 05.04.2001 № 2341-14, з урахуванням змін внесених згідно з Законом від 01.06.2010 № 2295-VI).

Цим же вироком ОСОБА_1 визнано невинуватим у пред'явленому обвинуваченні у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 153 КК (в редакції Закону від 05.04.2001 № 2341-14 з урахуванням змін, внесених згідно із законами від 21.12.2004 № 2276-IV та від 01.06.2010 № 2295-VI), та виправдано за недоведеністю вчинення кримінального правопорушення.

За вироком апеляційного суду змінено рішення районного суду в частині призначеного ОСОБА_1 покарання. У решті вирок районного суду залишено без зміни.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП.

Обґрунтування позиції ККС: як убачається з матеріалів кримінального провадження, суд першої інстанції, з яким погодився і апеляційний суд, обґрунтовуючи свій висновок про безпідставність тверджень захисника щодо визнання недопустимими ряду доказів, які отримані неуповноваженими слідчими ОСОБА_5 та ОСОБА_6, оскільки відсутні постанови уповноваженої особи, якими зазначені вище слідчі були визначені для здійснення досудового розслідування, суд послався на те, що КПК не вимагає, щоб кожне рішення, яке приймається у зв'язку з розслідуванням кримінального провадження, викладалося в постанові. Аналіз положень КПК свідчить про те, що визначення слідчого чи прокурора не є тим випадком, для якого Кодекс вимагає винесення постанови.

Разом з цим суди першої та апеляційної інстанцій під час судового провадження встановили відсутність постанов про визначення слідчих ОСОБА_5 та ОСОБА_6 уповноваженими особами для здійснення досудового розслідування та дійшли висновку про те, що зазначені слідчі є тими особами, що мають законні повноваження здійснювати досудове розслідування, оскільки вони зазначені у витягу з ЄРДР.

Водночас, як вбачається з постанови ККС від 19.05.2020 (провадження № 51-6116км19), предметом розгляду касаційного суду були матеріали кримінального провадження щодо ОСОБА_7, засудженого за ч. 3 ст. 286 КК.

Колегія суддів дійшла висновку, що аналіз положень КПК свідчить про те, що визначення слідчого чи прокурора не є тим випадком, для якого Кодекс вимагає винесення постанови. Цей висновок можна зробити з порівняння двох пунктів ч. 2 ст. 39 КПК: у п. 1, який стосується визначення слідчого, слідчих або старшого слідчої групи керівником органу досудового розслідування, постанова не згадується, у той час як п. 2 для відсторонення слідчого від розслідування прямо вимагає вмотивованої постанови. Частина 1 ст. 37 КПК не визначає, у якому вигляді має прийматися рішення про визначення процесуального керівника в розслідуванні.

Також у своєму рішенні колегія суддів зазначила, що відомості про те, які слідчі ведуть досудове розслідування і які прокурори здійснюють процесуальне керівництво, були внесені до ЄРДР. Тривале проведення досудового розслідування, використання слідчими та прокурорами ресурсів своїх органів та інші фактори провадження свідчать про те, що розслідування і процесуальне керівництво цими особами проводилося за відповідними рішеннями керівників. При цьому, як зазначає колегія суддів, сторона захисту не наводить будь-яких інших підстав неповноважності слідчих чи прокурорів, крім відсутності постанов про їх визначення для цього кримінального провадження. Тому колегія суддів відхилила доводи сторони захисту про те, що розслідування у справі здійснювалося неуповноваженими слідчими та прокурорами, а, відповідно, й щодо недопустимості доказів, отриманих під час досудового розслідування.

Із вказаним висновком не погоджується колегія суддів на наступних підставах. Повертаючись до обставин даного кримінального провадження, на думку колегії суддів, у ст. 110 КПК встановлюється, що процесуальними рішеннями є всі рішення органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду. Рішення слідчого, прокурора приймається у формі постанови. Постанова виноситься у випадках, передбачених цим Кодексом, а також коли слідчий, прокурор визнає це за необхідне.

За приписами п. 1 ч. 2 ст. 39 та ч. 1 ст. 214 КПК визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою – визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих, належить до компетенції керівника органу досудового розслідування.

Водночас відсторонювати слідчого від проведення досудового розслідування відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 39 КПК керівник органу досудового розслідування має право лише вмотивованою постановою, як і призначати іншого слідчого за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу або в разі неефективного досудового розслідування.

Таким чином, системне тлумачення зазначених норм свідчить про те, що законодавець у своїй термінографічній практиці застосовує словосполучення «визначати слідчого» та «призначати слідчого» як синонімічного змісту терміни,

що мають тотожне семантичне значення стосовно визначення обсягу, форми та змісту дій, які вони характеризують.

Така специфічна процесуальна форма рішення про визначення слідчого (групи слідчих), який здійснюватиме відповідні повноваження в конкретному кримінальному провадженні, як постанова, вбачається із тлумачення положень ч. 2 ст. 39, ч. 1 ст. 214 КПК у взаємозв'язку із положеннями ст. 110 цього Кодексу.

Виконання вимог кримінального процесуального закону забезпечується дотриманням кримінальної процесуальної форми, тобто пов'язане із дотриманням гарантій прав і свобод учасників кримінального провадження щодо будь-яких дій та рішень владних суб'єктів кримінального провадження, зокрема: щодо гарантій оскарження та можливості перевірки законності таких рішень, перевірки безсторонності та об'єктивності владних суб'єктів.

Витяг з ЄРДР не може замінити постанову керівника відповідного органу про призначення (визначення) слідчого або групи слідчих, які здійснюватимуть повноваження з досудового розслідування у конкретному кримінальному провадженні, оскільки він не є кримінально-процесуальним рішенням, яке породжує зазначені правові наслідки в конкретному кримінальному провадженні.

Отже, рішення про визначення уповноважених осіб, які здійснюватимуть повноваження слідчих у конкретному кримінальному провадженні, обов'язково повинно прийматися у формі постанови, з якою мають бути ознайомлені учасники кримінального провадження. Відсутність зазначеної постанови в матеріалах досудового розслідування не обумовлює недопустимість доказів, зібраних під час досудового розслідування, як таких, що зібрані особою, яка не мала на те законних повноважень, за умови ознайомлення учасників кримінального провадження з такою постановою під час досудового розслідування.

За таких обставин колегія суддів вважає за необхідне відступити від висновку, викладеного в постанові ККС від 19.05.2020 (провадження № 51-6116км19), оскільки дійшла протилежної правової позиції щодо застосування норми права у подібних правовідносинах.

Детальніше з текстом ухвали ВС від 06.07.2021 у справі № 724/86/20 (провадження № 51-1353км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98170714>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за липень 2021 року / упоряд. заступник Голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, канд. юрид. наук В. В. Щепоткіна, правове управління (III) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2021. 42 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua